

Bir Alternatif Turizm Türü Olarak Kırsal Turizmin Gelişimini Etkileyen Faktörler ve Kırsal Turizmin Etkileri

Hüseyin ÇEKEN^{1*} Taner DALGIN² Neşe ÇAKIR³

¹ Muğla Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Konaklama İşletmeciliği, MUĞLA

² Muğla Üniversitesi, Muğla Meslek Yüksekokulu, MUĞLA

³ Akdeniz Üniversitesi, Alanya Meslek Yüksekokulu, ANTALYA

*Sorumlu Yazar

huseyin_cken2001@yahoo.com

Özet

Dünyadaki yeni turizm trendleri talebe bağlı olarak tarih, sağlık, doğa yürüyüşü, kültür ve kırsal turizm yönünde gelişmektedir. Kırsal turizmin önemi hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde, var olan turizm türlerinin alternatifi ya da tamamlayıcısı olarak günden güne artmaktadır. Dünya genelinde turistik arz kaynaklarının kırsal turizm amaçlı kullanılmasıyla kırsal alanların ekonomilerinin güçlendirilmesine yönelik çabalar hız kazanmaktadır. Kırsal turizm alanında elde edilen önemli başarılar kırsal alanların gelişiminde tarım sektörünün yanında kırsal turizmde bir alternatif olarak görülmesini sağlamaktadır. Bu çalışmada, kırsal turizmin gelişimini etkileyen faktörler ve kırsal turizmin kırsal alanlar üzerindeki etkileri ele alınarak detaylı olarak açıklanmıştır. Eğitim seviyesinin yükselmesi, kültüre duyulan ilginin artması, insanların sahip olduğu boş zamanın artması, ulaşım ve iletişim imkânlarının gelişmesi, sağlıklı olma bilincinin artması, özel yemeklere artan ilgi, ekolojik yaşam bilincinin artması, psikolojik sağlık etkeni, yaşlı ama aktif nüfus sayısının artması, farklı eğlence alternatiflerinin oluşması kırsal turizme ilgiyi artıran sebepler olarak ele alınmıştır. Kırsal turizmin gelişimini etkileyen bu faktörleri anlamak, kırsal turizme uygun bölgelerde turistik yapılanmanın, bu turizm türünün mantığına uygun bir şekilde gerçekleştirilebilmesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal kalkınma, kırsal turizm, ekolojik yaşam

Factors Affecting the Development of Rural Tourism as Alternative Tourism and Its Impact

Abstract

New tourism trends in the world are developing in the direction of history, health, trekking, cultural and rural tourism depending on the demand. The importance of rural tourism is increasing day by day both in developed and developing countries as being alternative to or complimentary to existing tourism types. There is a great effort in the world to reinforce economies of rural areas by using touristic supply sources for rural tourism purposes. The achievements in the rural tourism applications have proved rural tourism an alternative along with agricultural sector. This study analyses the factors affecting the development of rural tourism and its impact on rural areas. It is emphasized that the interest in rural tourism is increased by rising education level and time for leisure, the developments in transportation and communication technologies, rising interest in the cultures, awareness in a healthy life, interest in local foods, awareness in ecological life, the factor of psychological health, aging but active population and emerging of different entertainment alternatives. It is important to understand these factors affecting the development of rural tourism while developing rural tourism applications.

Key Words: Rural development, rural tourism, ecological life

1. GİRİŞ

Ülkelerin sahip olduğu turistik değerlerden en uygun biçimde faydalanabilmesi, sadece kitlesel turizm türlerine (deniz-kum-güneş vb.) bağlı kalmadan, farklı beklentileri bünyesinde barındıran, bilinenin-alışılmışın dışında alternatif turizm türlerine yönelmesini gerektirir. Turizm arz potansiyelinin yüksek olduğu, yıpranmamış doğal, tarihi ve sosyo-kültürel çekiciliklere sahip ülkeler, kaynaklarını planlı ve koruma-kullanma ilkelerine bağlı kalarak kullanmaya daha fazla önem göstermekte ve turizmde ürün çeşitliliğini sağlayacak alternatif turizm aktivitelerine yönelmektedirler (Çeken vd., 2007). Turizme katılan ziyaretçilerin olağandan farklı bir deneyim yaşamak, yeni şeyler keşfetmek, farklı olanı görmek yönündeki istekleri alternatif turizm türlerine verilen önemi artırmaktadır. Standartlaştırılmış hayat tarzlarının

geçici bir alternatifi olarak insanların bu ihtiyaçlarına hitap eden en önemli turizm türlerinden birisi olan kırsal turizm günümüzde daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Euro Barometer (1998) araştırma raporu, her yıl Avrupa tatilcilerinin %23'nün kırsal alanları, destinasyon olarak seçtiklerini göstermektedir. Kırsal alanlar, turistlere etnik ve coğrafi karakterinden, tarihinden, farklı kültüründen ve kırsal doğasından kaynaklanan gizemli bir çekicilik sunmaktadır. Kırsal turizm dünyada hızlı büyüyen turizm endüstrisinin gelişen bir alanıdır (Heneghan, 2002).

Bu çalışmada, kırsal turizm ve kırsal turizme konu olan kırsal alan kavramı tanımlanmış, kırsal turizmin gelişimini etkileyen faktörler ve kırsal turizmin kırsal alanlar üzerindeki etkileri ele alınarak detaylı olarak açıklanmıştır.

2. KIRSAL ALAN VE KIRSAL TURİZM KAVRAMI

Kırsal alan kavramı kırsal turizmin gerçekleştirilmesinde kullanılan temel alan olması sebebiyle kırsal turizmi daha net anlayabilmek için tanımlanması gereken bir kavramdır. Kırsal alanı turizm açısından değerlendirdiğimizde; “deniz turizmi merkezleri dışında kalan, kentsel yerleşimlerden uzak, kırsala özgü doğal ve kültürel hayatın korunduğu, oldukça tenha ve kırsal hayatla ilgili çeşitli aktivitelerin gerçekleştirildiği yerler” olarak tanımlayabiliriz (Çeken vd., 2007).

Kırsal turizm, günümüzde tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yörelerde tarım faaliyetlerinin yanı sıra turizm sektörüne bağlı olarak gelişen yeni bir turizm çeşididir. Gerçekleştirildiği alana göre çiftlik turizmi, köy turizmi, yayla turizmi, tarım turizmi gibi farklı isimlerle de anılan kırsal turizm kavramını açıklamak için birçok farklı tanım oluşturulmuştur. Kavramın daha net anlaşılabilmesi için tanımlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır.

Avrupa Birliği tarafından yapılan çalışmalarda kırsal turizm “Tarımsal ya da yerel değerlerle iç içe bulunarak hoşça zaman geçirmek amacıyla olan turistlere, beklentileri doğrultusunda konaklama, yiyecek, içecek ve diğer hizmetleri veren küçük ölçekli işletmelerin yer aldığı küçük yerleşimlerde gerçekleştirilen faaliyetler bütünü” olarak tanımlanmaktadır (EC, 1999:151).

Soykan (2006: 73)’a göre kırsal turizm, kişilerin doğal ortamlarda dinlenmek ve değişik kültürlerle bir arada olmak amacıyla bir kırsal yerleşmeye gidip, orada konaklamaları ve o yöreye özgü etkinlikleri izlemeleri ya da katılmalarıyla gerçekleşen bir turizm türüdür. Kırsal turizmde, hizmet sağlayanlar, ziyaretçilerle kişisel iletişime yardım ederler ve ziyaretçilerin ziyaret edilen yerdeki atmosferi test etmesi ve kırsal ürünleri denemelerini mümkün kılmalarına yardımcı olurlar (Veer and Tuunter, 2005).

Esengül (2005:169)’e ve Nilson (2002: 4)’a göre kırsal turizm, kırsal alanlardaki tüm turizm faaliyetlerini kapsayan bir turizm çeşididir. Kırsal alanlarda ortaya çıkan bir turizm çeşidi olarak kırsal turizm çok yönlü ve kompleks bir aktivitedir. Tanımlara bakıldığında bazı tanımların kırsal turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği yerlerin özellikleri üzerine odaklandığı, bazıların ise turistlerin farklı turizm faaliyetleriyle ilgili beklentilerini vurguladığı görülmektedir (Uçar vd., 2010). Bu tanımlardan hareketle kapsamlı bir tanım yaptığımızda kırsal turizm kırsal yerleşimlerde yaşayan insanlarla iç içe gerçekleştirilen, soyut ve somut birçok kırsal çekiciliğin turistik ürünü oluşturduğu, sürdürülebilirlik

ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilen bir alternatif turizm şekli olarak tanımlanabilir. Kırsal turizmi kavram olarak daha iyi bir şekilde anlayabilmek için, onu oluşturan bileşenleri bilmek oldukça önemlidir. Şekil 1’de kırsal turizm bileşenleri verilmiştir.

Kırsal turizm kapsamına dahil edilebilecek aktivitelerin çeşitliliği, kırsal turizmin kapsamının belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Doğa tatilleri, alışveriş, kayak, atlı doğa gezileri, macera, rafting, yürüyüş, turmanış, termal turizm, avcılık, balıkçılık, sanat, tarih ve etnik yapıyla ilgili faaliyetler kırsal turizmin kapsamına dahil edilebilecek ya da onunla bütünleştirilebilecek aktivitelerdir (Bramwell and Lane, 1994; Soykan, 2006).

3. KIRSAL TURİZMİN GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Ülkeler için önemli bir gelir kaynağı olan turizm sektörünün gelişmesinde, 19. Yüzyıl’daki sanayi devrimi önemli bir dönüm noktası olmuştur. Sanayi devrimi sonrasında, imalat teknolojilerindeki gelişmelerle insanların daha fazla boş zamana sahip olması, buhar teknolojisinin keşfiyle deniz ve demiryolu ulaşımının güç kazanması turistik faaliyetlerin gelişiminde temel itici güç olmuştur. 20. yüzyıldaki ulaşım araçlarındaki teknolojik gelişmeler, kitle turizminin daha geniş coğrafyadaki destinasyonları da içerecek şekilde genişlemesine imkân sağlarken (Bull, 1995), kitle iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, insanların kitle turizmine katılmak konusundaki motivasyonunu arttırmıştır. Turizm talebi yönündeki tüm bu gelişmelere ve değişimlere, turizm arz olanaklarındaki yenilikler ve gelişmeler de eşlik etmiş, turizm sürekli gelişen ve değişen dinamik bir sektör haline gelmiştir. Son zamanlarda turistlerin ilgisini kitle turizmden ziyade alternatif turizm türleri üzerine yoğunlaşmaya başlamıştır. Bunlardan biri de kırsal turizmdir (Halloway ve Taylor, 2006).

Kırsal yöreler kendine has doğal ve kültürel yapılarıyla sanayileşmiş, büyük kentlerde oturanların giderek artan rekreatif ihtiyaçlarını geçmişten günümüze karşılamakla birlikte, kırsal turizme yönelik ilk tur programları 19. yüzyılda İngiltere’de doğaya dönüşün yaşanması ile başlamış ve daha sonra bu turizm türü Avrupa’nın sanayileşmiş ülkelerine yayılmaya başlamıştır. Özellikle monoton çalışma ortamından kaçış isteği ve artan boş zaman, kentsel hayatın sıklığından ve stresinden bunalan insanları içinde buldukları yaşam tarzlarından uzaklaşmaya yönlendirmiştir (Yu, 1999). Kırsal turizm olgusunun hızlı bir şekilde yaygınlaşmasında başta şehirlerde yaşayanların sosyo-ekonomik durumunun yükselmesi, büyük şehirlerdeki hayat tikanıklığı, hava kirliliği, gürültü ve stresten kaçma isteği gibi faktörler etkili olmuştur (Halloway ve Taylor, 2006).

Daha önceleri büyük ölçüde iç turizmin konusu olan kırsal turizm, ulaşım olanaklarındaki gelişmelerle uluslararası turizme konu oluşturmaya başlamıştır (Özçalbaş, 2006). İlk zamanlarda büyük şehirlerde yaşayan insanların rekreasyon ya da akraba eş dost ziyareti amaçlı olarak genellikle günübirlik gerçekleştirdiği bir turizm faaliyeti olan kırsal turizm, bugün insanların tatillerinin tamamını geçirmek için uzun süreli olarak tercih edebildikleri çok uzun mesafedeki destinasyonları kapsayabilen bir turizm türüne dönüşmüştür. Bu noktada kırsal turizm, insanların kendi kültürlerinden ve

Şekil 1: Kırsal Turizm Kavramı (Kırsal Turizm Bileşenleri).

Kaynak: Soykan, F. Avrupa’da Kırsal Turizme Bakış Kazanılan Deneyim, II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, 20-22 Nisan 2006, s.73.

yaşam tarzlarından farklı, teknolojiden, karmaşadan, stresten arındırılmış, farklı ve otantik çekicilikler sunan bir hayatı deneyimleme ihtiyacına cevap veren bir niteliğe bürünmüştür. Genel olarak turizmin gelişiminde her ne kadar boş zaman ve gelir faktörleri etkiliyse de kırsal turizmin gelişiminde bu faktörlerin yanı sıra eğitim ve kültür düzeyinin artması, çevre ve sağlıklı yaşam bilincinin gelişmesi, organik gıdalara ilginin artması, doğayla iç içe olma isteği gibi faktörler de etkili olmuştur (Uçar vd., 2010: 15). Kırsal turizm talebinin gelişimini etkileyen diğer faktörleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Uçar vd., 2010; Ahipaşaoğlu ve Çeltek, 2006; OECD, 1994; Soykan, 2000).

- Genel olarak turizm faaliyetlerinin yaygınlık kazanması
- Kültüre duyulan ilginin artması
- Kitle iletişim ve internet teknolojilerindeki gelişmeler
- Yöresel ve özel yemeklere artan ilgi
- Kırsal yörelerdeki samimi insan ilişkileri
- Ekolojik yaşam bilincinin artması
- Psikolojik sağlık etkeni
- Yaşlı ama aktif nüfusun artması
- Kırsal bölgelerde farklı eğlence alternatiflerinin varlığı
- Kırsal acentelerin faaliyetleri
- Kentlerde yaşayan insanların bir kısmının kırsal kökenli olması ve eski hayat tarzına geri dönme isteği duyması
- İnsanların çeşitli dini ve millî bayramlardaki tatillerini kırsal bölgelerde yaşayan eş dost ve akrabalarıyla geçirmeyi tercih etmesi
- Kırsal bölgeye özgü festivallerin ve şenliklerin ilgi uyandırması
- Kırsal turizmin bir kalkınma aracı olarak görülmesi
- Kırsal kökenlilik ve akrabalık ilişkileri
- Nostalji

Bir bölgedeki kırsal turizm alanındaki potansiyel gelişmeler iç dinamiklerden çok, uzun vadeli planların yönlendirmesine ihtiyaç duyan bir nitelik taşır. Kırsal turizmin bu özelliği turizmin turizm de hızlı değişen trendlere tezat oluşturmaktadır. Kırsal turizmin bu genel trendlere uyması, kapasite sınırlılıkları ve genel sürdürülebilir turizm ilkeleri açısından mümkün ve uygun değildir (Uçar vd., 2010: 16). Kırsal turizmin gelişmesi kırsal yörelerdeki turizm arzının çeşitliliğine bağlıdır. Kendine özgü çekiciliklere sahip kırsal bölgelerde gerçekleştirilecek turistik faaliyetlerin, o bölgenin yapısıyla ve taşıma kapasitesiyle uyumlu olması gerekir. Bu durum kırsal turizm faaliyetlerinin planlı ve kontrollü olarak gerçekleştirilmesini zorlu kılmaktadır. Aksi takdirde kırsal bölgenin kendine has çekicilikleri zamanla ortadan kaybolur ve bölge kırsal turizm için arz kaynağı özelliğini kaybeder.

4. KIRSAL TURİZMİN ÖNEMİ

Kırsal turizmin önemi turizmde hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde, var olan turizm türlerinin alternatifi ya da tamamlayıcısı olarak günden güne artmaktadır. Kırsal turizm öncelikle turizmin belli aylardaki yoğunluğunun bütün yılı dağıtılmasına ve turizm gelirlerinin ülke coğrafyasındaki eşitsiz dağılımının giderilmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, kırsal turizm bir alternatif turizm türü olarak farklı talep yapısına sahip turist gruplarının turizme katılmasını sağlayabilmekte, büyük çeşitlilik arz eden turistik değerleriyle turizmi geleneksel kıyı turizminin egemenliğinden kurtarmaktadır.

Kırsal turizm, sürdürülebilir turizm anlayışı ile en fazla uyum gösteren turizm çeşididir. Bu sebeple kırsal turizm, doğal ve kültürel mirasın korunmasında ve dünyaya tanıtılmasında önemli bir işleve sahiptir (Soykan, 2003). Yerli ve yabancı turistlerin ihtiyaçlarını, turistik arz kaynaklarını tahrip etmeden karşılamaya çalışan kırsal turizm bu kaynakların gelecek kuşaklara miras olarak bırakılmasına da katkı sağlamaktadır (Uçar vd., 2010: 7).

Dünya genelinde hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin çoğunda turistik arz kaynaklarının kırsal turizm amaçlı kullanılmasıyla kırsal alanların ekonomilerinin güçlendirilmesine yönelik çabalar hız kazanmaktadır. Kırsal turizm alanında elde edilen önemli başarılar kırsal alanların gelişiminde tarım ve hayvancılık sektörünün yanında kırsal turizmde bir alternatif olarak görülmesini sağlamaktadır (Yosmaoğlu ve Ergin, 2003). Kentel alanlara göre daha az gelir düzeyine sahip kırsal alanların kırsal turizmden elde ettikleri gelirler sayesinde kır ile kent arasındaki gelişmişlik farkı zamanla azalmaktadır. Kırsal alanlarda yaşayan insanların yaşadıkları alanlarda yeterli bir gelire sahip olması kırsaldan kente doğru gerçekleşen nüfus hareketliliğini de azaltmaktadır. Bu sebeple kırsal alanlardaki turistik arz kaynaklarına verilen önem de gittikçe artmaktadır (Uçar vd., 2010: 7). Birçok farklı aktiviteyi içeren kırsal turizm, kırsal alanlardaki temel ekonomiyi tamamlayıcı, yerel ürünlerin kullanımını destekleyici ve yerel etkinliklere katılımı sağlayıcı bir rol izlemektedir (akt. Kiper, 2006). Kırsal turizmin önemi daha geniş kapsamlı olarak maddeler halinde aşağıda sıralanmıştır (Uçar vd., 2010: 8; Çeken vd., 2007: 11; Soykan, 2006: 73; Esengül, 2005).

- Kırsal alanlarda, kırsal turizme bağlı olarak ürünlere olan talep artmakta ve bunun sonucunda ürün gerçek değerini bulabilmektedir. Gerçek değeriyle satılan ürünler sayesinde yöredeki üreticinin gelir seviyesi artmaktadır.
- Kırsal turizm sayesinde kırsal alanlarda istihdam, ek gelir, kişisel gelir, yaşam düzeyi ve kamu gelirleri olumlu yönde etkilenmektedir (Tesbi, 2000).
- Kırsal alanlardaki turistik değerler kırsal turizm sayesinde etkin biçimde kullanılabilir hale gelmektedir.
- Kırsal turizm kültürel zenginlik oluşturan ağaç işleri, halı, kilim, el işlemleri, süs malzemeleri gibi geleneksel zanaatlarla ve el sanatlarına daha fazla önem verilmesini ve bunların bir gelir kaynağına dönüşmesini sağlamaktadır.
- Kırsal turizm ile daha düşük maliyetli ve daha hoş vakit geçirmeyi sağlayan tatil olanağı yaratılmaktadır. Böylelikle alım gücü düşük olan kesimlerin de turizme katılması sağlanmaktadır.
- Kırsal turizmin gelişmesi ve yörede oturanların kırsal turizmden gelir elde etmeleri sonucunda kırdan kente doğru olan göç engellenmektedir.
- Kırsal turizm kırsal alanlarda, iletişim, ulaştırma v.b. altyapı olanaklarının gelişmesini beraberinde getirir.
- Kırsal turizm iç turizmi canlandırmaktadır.
- Kırsal turizm doğal ve yapısal kaynakların korunmasına, yeniden yapılandırılmasına ve güçlendirilmesine yardımcı olur. Uluslararası düzeyde kabul gören kalite standartları ile doğal kaynaklara erişim sağlar. Yerel insanların elde edebilecekleri, kaliteli fiziksel çevre düzenlemelerini teşvik eder.

• Kırsal turizm sanat, folklor, festival, tiyatro gibi aktivitelerin kalitesinin yükselmesine olanak sağlar. Faaliyetleri destekler ve bunların sürdürülmesi için kaynak yaratır.

• Yerel insanlara ekonomik açıdan doğrudan katkısı olmayacak yapıtlar için piyasa ve ekonomik değer oluşturur. Küçük firmalar için fırsatlar ortaya çıkarır. Sadece turizm faaliyetleri için değil, diğer destekleyici faaliyetler için de teşvik sağlar.

• Kırsal alanlardaki turizm arz kaynaklarına bağlı olarak yöreye olan turizm talebinin artması sonucunda çok amaçlı aktivitelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda turizmin doyum noktasına geldiği ve bu nedenle dinlendiricilik özelliklerini büyük ölçüde kaybetmiş olan geleneksel tatil istasyonlarının yükünü hafifletmektedir.

• Kırsal kesimde yaşayan çiftçiler, turizm sayesinde gelir seviyelerini arttırmakta, bunun sonucunda kır-kent arasındaki gelir farklılığı zamanla azalmaktadır.

• Kırsal turizm bir yandan turistlerin mekân içinde yoğunlaşmasından kaynaklanan ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunların giderilmesinde, bir yandan da turizmi geleneksel kıyı turizminin egemenliğinden kurtarmakla kırsal yörelerin dinlendirici özelliğinden yararlanmaya olanak sağlamaktadır.

• Kırsal turizm bir ülkenin veya yörenin tanıtılmasında önemli bir araçtır.

• Kırsal alanlarda turizmin gelişmesi aynı zamanda sağlık hizmetlerinin de gelişmesini olumlu yönde etkilemektedir.

5. KIRSAL TURİZMİN EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKİLERİ

Kırsal yörelerin en önemli sorunlarının başında az gelişmişlik gelmektedir. Kırsal kalkınmaya önemli katkılar sağlayan turizm sektöründen faydalanmak bu sorunu çözmek açısından oldukça önemlidir. Bu yörelerdeki doğal ve kültürel varlıkların zenginliği turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin geliştirilmesi açısından önemli bir potansiyel arz etmektedir (Çeken vd., 2007: 5). Bu turistik arz verilerinin turizm amaçlı kullanılmasıyla hem yöredeki kaynakların etkinliği hem de ekonomik ve sosyal gelişmişlik sağlanmış olur.

Türkiye’de nüfusun %35’inin kırsal alanlarda yaşadığı ve tarımsal faaliyetlerin kırsal alanda en önemli geçim kaynağı olduğu bilinmektedir. Türkiye’nin son yıllardaki sosyo-kültürel ve ekonomik kalkınma sürecinde kent ile kırsal alanlar arasında gelişmişlik belirgin bir hale gelmiştir. Sosyo-ekonomik yapılarından dolayı kırsal yöreler kentlerin göstermiş olduğu gelişme hızını yakalayamamıştır. Her ne kadar gelişmişlik farkını en aza indirmeye yönelik politikalarla kırsal yörelerde yaşayan insanların yaşam kalitesinin yükseltilmesi açısından bazı gelişmeler kaydedilmişse de bu gelişmeler henüz istenilen düzeye ulaşmamıştır (DPT, 2006: 8-10). Türkiye’deki mevcut bu koşulları dikkate aldığımızda kırsal turizm kır-kent arasındaki gelişmişlik farkının azaltılmasında ön plana çıkmaktadır. Kırsal yörelerde kırsal turizmin etkilerini ekonomik, sosyal ve kültürel olarak ele alabiliriz.

a. Ekonomik Etkiler

• Kırsal yörelerde yaşayanların en önemli sorunlarından birisi işsizliktir. Kırsal yörelerde turizmin gelişmesi sayesinde

yöre halkı kente göç etmeksizin kendi yaşadığı yörede yaşamını ikame ettirebilecektir. Kırsal yörelerde istihdam sorununun çözülmesi dolaylı olarak kırsal yörelerden kente göçün de azalmasına katkı sağlayacaktır.

• Kırsal yörelerde tarımla uğraşan kesimin gelirlerinin yetersiz ve istikrarsız oluşu, kırsal yoksulluğun daha geniş toplum kesimlerini etkilemesine neden olmaktadır. Yörede kırsal turizmin gelişmesine paralel olarak tarım sektörünün üretim kapasitesi artacak ve üretilen ürünler daha yüksek fiyatlara satılabilecektir. Böylece kırsal turizm kırsal yörenin gelir düzeyini arttıracaktır.

• Yerli ve yabancı turistlerin seyahat amacıyla gittikleri kırsal yörelerde konaklama, yeme-içme, kırsal aktiviteler, ulaşım, alışveriş gibi ihtiyaçlarını karşılamak için yaptıkları harcamalar, kırsal yörelerde yaşayanların gelirlerini arttıracaktır.

• Kırsal turizm kırsal kalkınma sürecine hız kazandıracaktır. Çünkü kırsal kalkınma il kırsal turizm arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

• Kırsal turizm arz potansiyeline sahip yörelere yönelik turizm talebinin artması turistik yatırımların da artmasına yol açmaktadır. Yatırımlardaki bu artışlar yöre ekonomisinin canlanmasını sağlayacaktır.

• Kırsal yörelerde turizmin gelişmesine bağlı olarak zamanla fiziksel alt yapı yetersizliği ortadan kalkacaktır.

• Kırsal turizmin gelişmesi kırsal yörelerde yaşayan yerel halkın hayat standartlarının yükselmesini sağlayacaktır.

• Kırsal alanlarda yerel kaynakların turizmin temel hammaddesini oluşturması, ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesinde, yerel işbirliği ve kalkınma taleplerinin güçlendirilmesine yol açmaktadır. Bu, aynı zamanda yerel girişimcilik ruhunun da gelişmesine ortam hazırlamaktadır.

• Büyük kentlerde daha önce kazanılmış gelirlerin kırsal yörelerde harcanması sonucunda kent ile kır arasındaki gelişmişlik düzeyi arasındaki farklılık biraz daha azalacaktır.

• Kırsal turizmin gelişmesine bağlı olarak yörede turizme doğrudan ve dolaylı mal ve hizmet üreten diğer sektörlerde de iş hacmi artmaktadır. Turizm dolaylı olarak birçok sektörün (inşaat, tarım, sanayi, hizmet) gelişmesine katkı sağlamaktadır.

b. Sosyal Etkiler

• Kırsal yöreler sahip oldukları turistik arz çekiciliklerinden dolayı kentten kırsal yörelere doğru sürekli insan hareketliliğine neden olmakta, bunun sonucunda zamanla kent ile kırsal yöre arasındaki yaşam ve davranış farkları ortadan kalkmaktadır.

• Kırsal turizmin yörede yarattığı istihdamla ilişkili olarak kadının ailedeki ve toplumdaki statüsü güçlenmektedir. Ayrıca kırsal turizm yöredeki gençlerin girişimcilik ruhu kazanmasına katkı sağlamaktadır.

• Kırsal turizmin gelişmesiyle birlikte bu yörede istihdam edilen kişilerin mesleki bilgi ve becerileri çeşitli eğitim programlarının katkısıyla gelişmekte, kırsal işgücünün niteliği yükselmektedir.

• Yöreye gelen turistlerin yerel halkın yaşam alanları ile iç içe ünitelerde konaklamaları sonucunda sosyal bir etkileşim doğmakta, iki taraf arasında kalıcı dostluklar ortaya çıkabilmektedir.

• Kırsal turizmin gelişmesinin etkisiyle kırdan kente göç azalacak, bunun sonucunda dolaylı olarak kentte yaşanan

gecekondulaşma, çarpık kentleşme sorunlarında iyileşmeler sağlanabilecektir.

- Kırsal turizm sayesinde farklı sosyal ve kültürel yapılara sahip toplumlar birbiriyle ilişki kurabilmekte, bu ilişkiler sonucu oluşan etkileşim toplumsal değişimi hızlandırıcı bir rol oynamaktadır.

- Kırsal turizm yörede yaşayan yerel halkın tüketim alışkanlıklarının ve beslenme biçimlerinin değişmesine neden olmakta, toplumsal değer yargılarının değişimini hızlandırmaktadır (Avcıkurt, 2009).

- Kentte yaşayan insanların kırsal yöreleri ziyaret etmeleri sonucunda insanlar arasında bilgi akışı gerçekleşmekte, bunun sonucunda insanlar yeni şeyler öğrenmekte ve yeni bakış açıları kazanabilmektedir (Akça vd., 2000).

- Kırsal yöreye özgü geleneksel festival ve eğlencelere yönelik ilgi, yerel halkı bu etkinliklere devam etmek konusunda motive etmekte, bunun sonucunda yerel kimlik güçlenmektedir.

c. Kültürel Etkiler

- Kırsal yörelerde turizmin gelişmesi sonucunda yöredeki kültürel varlıklar koruma altına alınmakta, yerel halk ve turistler yörenin tarihi ve kültürü hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Ayrıca turizmden elde edilen gelirler kültürel anlamda çekiciliğe sahip yapıların uygun şekilde restore edilmesine katkı sağlamaktadır.

- Kırsal alanlarda turizme bağlı olarak aile pansiyonculuğunun gelişmesi ile birlikte yöre halkının ve turistlerin kültür yapısında ve yaşam tarzında çift yönlü bir etkileşim olmakta, iki taraf arasında oluşan dostluğa bağlı olarak giyim kuşam, yemek kültürü, gelenek-görenekler gibi kültürel bileşenlerin alışverişi sonucunda kültürlerin zenginleşmesi sonucu doğmaktadır.

- Kırsal turizm, yörede hem kültürel mirasın, hem de geleneksel mimari yapının korunmasını olumlu yönde etkilemektedir.

- Kırsal turizm, doğal çevrenin ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunur. Turizm sayesinde kırsal alanlarda çevre bilinci gelişir. Kırsal alanlarda yaşayan insanlar, yörenin sahip olduğu turistik arz değerlerinden gelir elde etmeleri için bu değerleri korumaya özen göstermektedir. Ayrıca kırsal alanlarda doğayla iç içe zaman geçiren insanlar çevre konusunda daha bilinçli hale gelir ve hayat tarzlarında doğayı korumak konusunda olumlu değişimleri gerçekleştirirler.

Tüm bu olumlu etkilerinin yanı sıra kırsal turizm zaman içinde gelişerek, aşırı kapasite kullanımından ve plansız yapılanmadan kaynaklanan çeşitli olumsuz ekonomik ve sosyo-kültürel etkilere sebep olmaktadır. Bu etkiler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Olalı ve Timur, 1988; Morgül, 2006; Uçar vd., 2010: 102):

- Kırsal turizmin plansız gelişimi, tarımsal alanların azalmasına yol açmaktadır.

- Kırsal turizm nedeniyle arazi ve diğer gayri menkul fiyatlarında spekülasyon artışları olabilmektedir.

- Kırsal alanların aşırı ve yoğun kullanımı, tarımsal alanları, doğal ve kültürel sit alanlarının tahribine yol açarak ekolojik dengeyi bozabilmektedir.

- Yerli halkın kırsal turizmden elde ettiği geliri tarım dışı sektörlerde hatta yöre dışında değerlendirme imkânı bulması başka sektörlerde sermaye akımını kuvvetlendirerek, kırsal

turizmin yöreyi kalkındırma amacından uzaklaşmasına sebep olmaktadır.

- Kırsal alanların aşırı kalabalık olması, çekiciliklerin azalmasına ve otantikliğin kaybolmasına neden olmaktadır.

- Kırsal yörelerde turizmin gelişmesi sosyal ve kültürel açıdan tarım yörelerine özgü gelenek ve göreneklerin kaybolmasına sebep olabilmektedir.

- Havaalanı, marinalar ve diğer tatil komplekslerinin kurulması toprakları aşındırmaktadır. Aşırı ziyaretçi akımı doğal çevre yapısını tahrip ederek, hayvan türlerini dışlayıp ekosistemin bozulmasına sebep olmaktadır.

- Yerel kültürel değerlerin ve sanat yapılarının kazanç amacıyla suni bir şekilde yeniden oluşturulmasını teşvik eder. Kültürün ticari bir turist hareketine dönüşmesi, doğal konukseverliğin kötüye kullanılması toplumun yerel değer ve kimliğini tahrip edebilmektedir.

- Özellikle gelişmekte olan ülkelerde elektrik, su, kanalizasyon, arıtma, çöp toplama ve imhası gibi teknik altyapı donanımlarının, yatak kapasitesindeki hızlı artışın gerisinde kalması ve üstyapının denetimsizliği gibi sorunlar yaşanabilmektedir (Avcıkurt, 1996). Altyapının iyileştirilmesi ile de doğal çevrenin yapaylaştırılması gibi bir tehlike oluşmaktadır.

- Tatlı su kaynaklarının aşırı kullanımı, ormanların yok edilmesi, toprak erozyonu, biyolojik çeşitliliğin tahribi, kültürel mirasın zarar görmesi, hava ulaşımının ve kalabalığın yarattığı ses kirliliği gibi olumsuz çevresel etkiler görülebilmektedir.

Turizmin ortaya çıkardığı olumsuz etkiler gerek ziyaretçiler gerekse de turist kabul eden toplumlar üzerinde hoşnutsuzluğa yol açmaktadır. Oysa turizmde yüksek kalitede bir deneyim ancak doğal kaynakların, çevrenin ve kültürel mirasın korunmasıyla sağlanabilir. Doğal, çevresel, biyolojik ve sosyo-kültürel kaynakların korunmasına ve kayıpların en aza indirilmesinde, turizm alanındaki faaliyetlerin ve getirilerinin gelecekte de arttırılarak, devamını mümkün kılacak tek yol sürdürülebilir turizmdir (Uçar vd., 2010: 103). Bu noktada olumsuz etkilerin en aza indirilebilmesi için kırsal turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilmesi bir zorunluluktur.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Turizm arz potansiyelinin yüksek olduğu, yıpranmamış doğal, tarihi ve sosyo-kültürel çekiciliklere sahip ülkeler, kaynaklarını planlı ve koruma-kullanma ilkelerine bağlı kalarak kullanmalı, bu turistik arz kaynaklarına ek olarak turizmde ürün çeşitliliğini sağlayacak alternatif turizm aktiviteleri geliştirilmelidir (Çeken vd., 2009: 1217). Türkiye'nin küresel turizm pazarında birçok rakip ülkeye göre doğal, iklimsel ve sosyo-kültürel üstünlükleri bulunmaktadır. Bu üstünlüklerden dolayı Türkiye'nin gelişen dünyada, hatta gelişen turizm sektöründe yerini sağlamlaştırabilmesi için turizmde çeşitlendirmeye gidilmesi ve bu kapsamda da kırsal turizme muhakkak yer verilmesi gerekmektedir. Sürdürülebilir bir alternatif turizm türü olarak kırsal turizm, turizm arz kaynaklarından uzun dönemli ve verimli şekilde yararlanılmasına imkân sağlamaktadır. Özellikle bölgelerarası gelişmişlik farkı ve yoksulluğun çok olduğu ülkelerde, kırsal turizm arz potansiyelinin etkin bir şekilde kullanılmasıyla bu sorunların giderilmesi mümkündür. Tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yerlerde çiftçilerin asıl uğraşı olan tarımı terk

etmeden, yörenin sahip olduğu doğal, sosyo-kültürel ve tarihsel değerleri, turizm amaçlı kullanarak kendilerine bir ek gelir sağlamak ve refah düzeylerini yükseltmek kırsal turizmle mümkündür (Çeken vd., 2007).

Bu çalışmada kırsal turizm kavramının daha net anlaşılmasını sağlamak amacıyla literatürden de yararlanılarak kırsal turizmle ilgili kavramsal bir çerçeve oluşturulmuş, kırsal turizmin gelişiminin tarihsel olarak gelişimi ve bu gelişimin altında yatan sebepler irdelenmiştir. Daha sonra kırsal turizmin önemi üzerinde durulmuş, olumlu ve olumsuz etkilerinden bahsedilmiştir. Kırsal turizm yerel halk üzerinde birçok olumlu sosyal ve ekonomik etkiye sahip olmakla birlikte, zaman içinde plansız yapılanma ve aşırı kullanım ile birlikte çeşitli olumsuzlukları doğurabilecektir. Bu nedenle kırsal turizmle ilgili yapılanmayı gerçekleştirirken olumlu beklentilerin yanında, gelecekte doğabilecek olumsuzluklar da dikkate alınmalı, bu olumsuzlukları ortadan kaldıracak önlemler geliştirilmelidir.

Çalışma, planlı gerçekleştirildiği takdirde turizmin olumlu etkilerini arttıran, olumsuz etkilerini en aza indiren alternatif bir turizm türü olarak kırsal turizmi, bir bütün olarak daha iyi anlamak açısından önemlidir. Gelecekte, kırsal turizm arz değerlerinin betimlenmesi, çeşitli bölgelerin kırsal turizm açısından analiz edilmesi gibi aynı amaca hizmet edecek farklı çalışmaların gerçekleştirilmesi faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

Ahipaşaoglu, S. ve Çeltek, E. (2006), *Sürdürülebilir Kırsal Turizm*, Ankara: Gazi Kitabevi.

Akça, H., Esengün, K., Sayılı, M., (2000), Kırsal Alanların Kalkınmasında Kırsal Turizmin Rolü, *Türk-Koop Ekin Dergisi*, 4(12) ss. 82-91.

Avcıkurt, C. (1996), Turizmde Sürdürülebilir Gelişme ve Türkiye, *I. Uluslararası & VII. Ulusal Turizm Kongresi*, 29 Kasım-3 Aralık, ADÜ & Kuşadası Belediyesi.

Avcıkurt, C. (2009), *Turizm Sosyolojisi*, Ankara: Detay Yayıncılık.

Bramwell, B. ve Lane, B. (1994), "Rural tourism and sustainable rural development", *Proceedings from the Second International School of Rural Development, University College, Galway, Ireland*, Channel View Books, London.

Bull, A. (1995), *The Economics of Travel and Tourism*, Melbourne, Australia: Longman.

Çeken, H., Karadağ, L. ve Dalgın, T. (2007), Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye'ye Yönelik Teorik Bir Çalışma, *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 7(1): ss.1-14.

Çeken, H., Dalgın, T. ve Karadağ, L. (2009), Küreselleşme ve Uluslar arası Turizm, *10. Ulusal Turizm Kongresi*, 21-24 Ekim, Mersin, ss.1209-1218.

Esengül, K. (2005), Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım: Kırsal Turizm, *T.C. Sivas Belediye Başkanlığı Sivas Kaplıcaları ve Turizm Potansiyeli Sempozyumu*, (15 Nisan 2005) ss. 168-171.

Euro B. (1998), Facts and Figures on The Europeans' Holiday, Euro Barometer for DG XX111, Brussels: European Commission.

European Commission (EC) (1999), *Towards Quality Rural Tourism*, Enterprise Directorate General, Brussels: Tourism Unit.

Halloway, C. J. ve Taylor, N. (2006), *The Business of Tourism Seventh Edition*. England: Prentice Hall.

Heneghan, M. (2002), Structures and Processes in Rural Tourism, Rural Development Conference, (12 Aralık 2009).

Kiper, T. (2006), Safranbolu Yörük Köyü Peyzaj Potansiyelinin Kırsal Turizm Açısından Değerlendirilmesi *Basılmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Morgül, Ş. (2006), Trakya Bölgesinde Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesine İlişkin Analiz: Kırklareli Örneği. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Edirne:Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Nilson, P. A. (2002), Staying on Farms- An Ideological Backround, *Annals of Tourism Research*, 17 (8), ss. 7-24.

OECD, (1994), *Tourism Strategies And Rural Development*, Organisation For Economic Operation and Development, Paris.

Olalı, H. ve Timur, A. (1988), *Turizm Ekonomisi*. İzmir: İnce Ofset Matbaası.

Özçatalbaş, O. (2006), Türkiye'de Kırsal Turizm Potansiyeli ve Geliştirilmesi, *Turizm ve Mimarlık Sempozyumu*, Antalya, ss. 272-278, (28-29 Nisan).

Soykan, F. (2000), Kırsal Turizm ve Avrupa'da Kazanılan Deneyim, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, (11), ss. 21-33.

Soykan, F. (2003), Kırsal Turizm ve Türkiye İçin Önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, (12): SS. 1-13.

Soykan, F. (2006), Avrupa'da Kırsal Turizme Bakış Kazanılan Deneyim, *II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi*, ss.72-73, (20-22 Nisan).

Tesbi, A. (2000), Tarım Turizmi ve Önemi, *Mersin Ekonomi ve Politika Ders Notları*.

Uçar, M., H. Çeken ve Ökten, Ş. (2010), *Kırsal Turizm ve Kırsal Kalkınma: Fethiye Örneği*, Ankara: Detay Yayıncılık.

Veer, M., and Tuunter, E. (2005), *Rural Tourism in Europe*, Hague.

Yosmaoğlu, N. ve Engin, F. (2003), Bolu İli Gelişme Planı Hizmetler Sektörü, (18 Ekim 2009), http://www.bolu.gov.tr/xfiles/xfiles-2_hizmetler_sektoru.pdf adresinden alınmıştır.

Yu, L. (1999), *The International Hospitality Business, Management and Operation*, The Haworth Pres Inc, London.